

TANITMA

Derviřcemalođlu, B. (2014). *Anlatıbilime Giriř*, İstanbul: Dergâh Yayınları

Hayrunisa TOPÇU*

Anlatıbilimin; dil, edebiyat, medya ve görsel sanatlar üzerine yapılan çalışmalar içerisindeki etkisi son yıllarda giderek artmaktadır. Bu durumda, postmodernizmle birlikte, özellikle 90'lı yıllardan itibaren dile, edebiyata, medyaya, görsel sanatlara, yazılı ve sözlü kültüre ait neredeyse her tür malzemenin anlatı olarak ele alınmasının rolü büyüktür.

Türkiye'de anlatıbilim alanında yapılan çalışmalara, son yıllarda özellikle iletişim fakültelerinde, sinema-televizyon ve filoloji bölümlerinde sıkça rastlansa da alandaki hakimiyetin yeterli olduğunu söylemek güçtür. Türk edebiyatı alanındaki çalışmalar ise hem kuramsal açıdan hem de örneklemelerin yapılması bakımından oldukça yenidir. Bahar Derviřcemalođlu'nun 2014'te yayımlanan çalışması *Anlatıbilime Giriř*, Türkiye'de anlatıbilimin öncüsü olarak nitelendirilebilecek çalışmalardan biridir. Bu çalışma, anlatının tanımından, anlatıbilimin tarihsel gelişimine, klasik anlatıbilim modellerinden modern anlatıbilim görüşlerine uzanan kapsamlı bir bilgi birikimine sahiptir. Bu birikimin oluşmasında sadece Türkçe veya çeviri kaynaklarla yetinilmemiş, İngilizce olarak yayımlanmış güncel kitaplar, süreli yayımlar, elektronik kaynaklar da taranmıştır. Dolayısıyla hem alanın bir panoraması çıkarılmış hem de bu alanda çalışacak araştırmacılar için ciddi bir kaynak derlemesi yapılmıştır.

Kitap, *Anlatı Teorisine Genel Bir Bakış* adlı birinci bölümle başlar. Bu bölümde Aristoteles'in mimesis ve diegesis ayrımından başlanarak günümüze dek anlatı teorileri yapısalcılık öncesi, yapısalcılık ve yapısalcılık sonrası eksenlerinde özetlenir. Bunlar arasında Rus, Alman, Prag ekolleri ve Fransız yapısalcılığı yer alır. Ayrıca 90'dan sonra anlatıbilim alanında ortaya çıkan yeni gelişmelere de yer verilir.

"*Anlatı Kavramının Tanımı ve Kapsamı*" adlı ikinci bölümde anlatı iki açıdan ele alınır. Bunlardan ilki anlatının disiplinlerarası bağlantılarla birlikte değerlendirilmesi, ikincisi ise anlatının kurmaca düzleminde hangi nitelikleri kazandığıdır.

Anlatıbilim, geniş ve yer yer de tartışmalı bir terminolojiye sahiptir. *Anlatıbilimin Başlıca Kavramları ve Ayrımları* adlı üçüncü bölümde mimesis-diegesis, fabula-sujet gibi temel ayrımlar ve metalepsis, anlatısallık, kurgusallık gibi kavramlar irdelenir.

Bakış Açısı / Perspektif / Odaklanma adlı dördüncü bölüm anlatıbilimin sıklıkla karıştırılan kavramlarına parmak basar. Çoğunlukla birbirleri yerine kullanılan bu kavramlar arasındaki ince ayrımlar ele alınır ve bu ayrımlar Franz K. Stanzel, Gérard Genette, Uspensky ve Lintvelt, Rimmon-Kenan, Monika Fludernik ve Wolf Schmid gibi alanın önde gelen araştırmacılarının görüşleri ışığında tartışılır.

* Dr., Hacettepe Üniversitesi

Anlatıcı ismindeki beşinci bölümde, anlatıbilimin tartışmalı birçok kavramına açıklık getirilmeye devam edilir. İma edilen yazar, ima edilen okuyucu, güvenilir anlatıcı bu bölümde tartışılan kavramlardır. Bunun dışında, Rimmon-Kenan, Wolf Schmid ve Gérard Genette gibi araştırmacıların anlatıcı tipolojileri ve işlevleri konusundaki sınıflandırmalarına yer verilir. Son olarak Roland Barthes'ın görüşlerinden yola çıkılarak anlatıcının insanlaştırılması konusuna değinilir.

Altıncı bölümde, *Karakter ve Karakterleştirme* başlığı altında karakterin, kurmaca anlatılardaki rolü işlenir. Bu bağlamda karakterin geçmişten günümüze konumu, karakter hakkındaki kuramlar, eylem ve karakter arasındaki ilişki çerçevesinde Propp ve Greismas'ın modelleri, Forster, Harvey, Ewen, Hochman, Fishelov'un karakter tasnifleri ve tipolojileri tartışılır. Ayrıca karakterleştirme, karakterin tutarlılığı ve özellikleri de bölümde işlenen konular arasındadır.

Çalışmanın yedinci ve son bölümü *Zaman / Mekân* başlığını taşır. İlk alt bölüm zaman konusuna ayrılmıştır. Bu bölümde ilk olarak zamanın tanımı yapıldıktan sonra söylem ve öykü zamanı arasındaki ayrım verilir. Genette'in düzen, süre ve sıklık kavramlarından bahsedilir. Okuyucunun zamansal tecrübesi ve zamanın düzenlenişi konularında da bilgi verildikten sonra ikinci alt bölüm olan mekân kavramına geçilir. Bu kısımda mekânın tanımı verildikten sonra onun odaklanma ve betimlemeyle olan ilişkisinden bahsedilir. Bunun dışında mekânın kategorileri, işlevleri, imge düzeyindeki kullanımı, metinselleştirilmesi, temalaştırılması ve anlamsallaştırılması da bu bölümün konularındandır.

Kitabın sonunda yer alan *Anlatıbilime Yeni Başlayanlar İçin Bazı Öneriler* kısmı bu alanda çalışmaya başlayan ve devam etmeyi planlayan araştırmacılar için dikkate değerdir. Anlatıbilimin yol haritasının tespitiyle başlayan bu bölümde Türk anlatıbiliminin kurulmasının gerekliliği vurgulanır. Ardından, özellikle alanda yeni olan araştırmacılar için kafa karışıklığı yaratabilecek, yöntem, terim, anlatıbilim modelleri, uygulama aşaması, kurmaca ve gerçek dünya ayrımı gibi alanlarda ufuk açıcı önerilerde bulunulur. Bu bölümde son olarak anlatıbilim alanındaki temel yabancı kaynaklara ve içeriklerine değinilir. Gerald Prince'in *A Dictionary of Narratology*, Manfred Jahn'ın *Anlatıbilim: Anlatı Teorisi El Kitabı*, Luck Herman ve Bart Vervaeck'in *Handbook of Narrative Analysis*, Peter Hühn, John Pier, Wolf Schmid ve Jörg Schonert'in editörlüğünü yaptıkları *Handbook of Narratology*, Shlomith Rimmon-Kenan'ın *Narrative Fiction: Contemporary Poetics*, Michael Toolan'ın *Narrative: A Critical Linguistic Introduction*, Wolf Schmid'in *Narratology: An Introduction*, David Herman, Marie-Laure Ryan ve Manfred Jahn'ın editörlüğünü yaptıkları *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*, Seymour Chatman'ın *Story and Discourse: Narrative Structure in Fiction and Film*, Porter Abbot'un *The Cambridge Introduction to Narrative*, Tom Kindt ve Hans Müller'in editörlüğünü yaptıkları *What is Narratology: Questions and Answers Regarding the Status of a Theory*, James Phelan ve Peter J. Rabinowitz'in editörlüğünü yaptıkları *A Companion to Narrative Theory*, David Herman'ın editörlüğünü yaptıkları *Narratologies: New Perspectives on Narrative Analysis* adlı çalışmaları bu bölümde kısaca tanıtılır.

Bahar Derviřcemalođlu'nun *Anlatıbilime Giriř* adlı çalışması hem kapsamlı hem de okuyucuyu teknik ayrıntılarla boğmayacak kadar özet halinde hazırlanmıştır. Dolayısıyla Batı'da 20. yüzyılın başlarından itibaren başlayan modern anlatıbilimin gelişimini bütüncül bir şekilde araştırmacıların dikkatine sunar. Ayrıca çeşitli kavramlar üzerine yapılan tartışmalara, terim konusundaki karışıklıklara dikkati çektiği için araştırmacıların alana katkı sağlaması konusunda yönlendirici ve teşvik edici bir rol üstlenir.